

УДК 376-056.36-053.2

DOI 10.32626/2413-2578.2024-23.226-238

Л. НІКОЛЕНКО

<https://orcid.org/0000-0001-8708-3117>

КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИТКОВІ ПОСЛУГИ ДЛЯ ДІТЕЙ З ОСВІТНІМИ ТРУДНОЩАМИ ПІД ТИСКОМ ВІЙНИ

Відомості про автора. **НІКОЛЕНКО Л. М.**, кандидатка педагогічних наук, доцентка, завідувачка кафедри педагогіки та спеціальної освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара, Дніпро, Україна. У колі наукових інтересів: професійна підготовка майбутніх педагогів галузі спеціальної освіти, інноваційні підходи до питань виховання та корекції розвитку дітей з освітніми труднощами, інклюзивні підходи в освіті.

Contact : **NIKOLENKO L.**, PhD of Pedagogy, associate professor, chairperson of the Department of Pedagogy and Special Education of Oles Honchar Dnipro National University, Dnepr, Ukraine. In the circle of scientific interests are professional preparation of future teachers of the special education, innovative approaches to the education and development of children with learning difficulties, inclusive approaches to education.

Відомості про наявність друкованих статей: **1. Ніколенко Л.М.** Проблема формування громадянської компетентності у дітей із затримкою психічного розвитку в інклюзивному середовищі. Науковий журнал «Молодий вчений». 2019. №7 (71). Херсон : ВД «Гельветика», 2019. С. 268-272; **2. Ніколенко Л., Шилонова В.** Сприятливий соціальний клімат в учнівському інклюзивному колективі. Вісник післядипломної освіти: зб. наук. праць / НАПН України ДЗВО «Ун-т менедж. освіти»; голов. ред. В. Олійник; редкол.: О. Галус [та ін.]. Київ: Юстон, 2020. Вип. 12(41). 268 с. (Серія «Педагогічні науки». DOI [https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-12\(41\)-180-197](https://doi.org/10.32405/2218-7650-2020-12(41)-180-197); **3. Bakhmat, N, Ustyomenko, O, Nikolenko, L, Chernova T, Olyanych, V.** Theoretical and methodological analysis of modern educational phenomena: gamification, digitalization. Revista on line de politica e gestao educacional. Vol. 27. Special Issue 2 2023. DOI:10.22633/rpge.v27iesp.2.18383.; **4. Nichuhovska, L., Nikolenko, L., Bondarenko, Z., Motorina, V., & Prykhodko, T.** (2024). Challenges and prospects of online education in the context of barrier-free access. Multidisciplinary Reviews, 6, 2023spe020. <https://doi.org/10.31893/multirev.2023spe020>;

Ніколенко Л.М. Корекційно-розвиткові послуги для дітей з освітніми труднощами під тиском війни. Стаття порушує проблеми

корекційно-розвиткових послуг дітям з освітніми труднощами в умовах воєнних дій. Автор звертає увагу, що якість цих послуг залежить від стану суб'єктивного благополуччя основних учасників корекційно-розвиткового процесу: спеціалістів, батьків та дитини. Знижений рівень суб'єктивного благополуччя через воєнний стан в Україні значною мірою впливає на організацію корекційно-розвиткової роботи.

Шляхом опитування виявлено спільні для всієї території України проблеми і деяку специфіку у прифронтових регіонах.

Визначено завдання і напрями вдосконалення корекційно-розвиткових і психолого-педагогічних послуг дітям з освітніми труднощами, з акцентом на прифронтових регіонах: ґрунтовне обов'язкове навчання спеціалістів ІТ-технологіям та технологіям AI; трансформація корекційно-розвиткових занять у напрямі стабілізації психоемоційного стану дитини; наповнення дидактичного матеріалу новим україномовним психологічно безпечним змістом; налагодження психологічної фасилітації спеціалістів, котрі надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги дітям з освітніми труднощами.

Ключові слова: корекційно-розвиткові послуги, психолого-педагогічні послуги, воєнні дії, діти з освітніми труднощами, суб'єктивне благополуччя, учасники корекційно-розвиткового процесу.

Nikolenko L. Correctional and developmental services for children with educational difficulties under the pressure of war. The article raises the pressing issues of correctional and developmental services for children with learning disabilities in the context of hostilities. The author points out that the quality of these services depends on the state of subjective well-being of the main participants in the correctional development process: professionals, parents and the child.

The survey revealed problems common to the entire territory of Ukraine and some specifics in the frontline regions. Among the biggest challenges are the danger of face-to-face education and the forced transition to online education, the difficulty of organising a mixed form of work, the stressful or intense emotional state of adults who care for children, the increasing number of children with complex developmental disabilities, the overload of specialists, the lack of competence to work in changed conditions (technical and psychological knowledge) and the low level of material resources for online work.

The following priority tasks and areas of organisation and improvement of correctional and developmental and psychological and pedagogical services for children with educational difficulties, with a focus on the frontline regions, have been identified: comprehensive mandatory training of specialists in IT and AI technologies; transformation of

correctional and developmental classes to stabilise the psycho-emotional state and restore the child's subjective well-being; filling didactic material with new Ukrainian-language psychologically safe content; establishing psychological facilitation for all specialists providing psychological and pedagogical and correctional and developmental services to children with educational difficulties.

Key words: correctional and developmental services, psychological and pedagogical services, military actions, children with educational difficulties, subjective well-being, participants in the correctional and developmental process.

Постановка проблеми. Повномасштабні військові дії в Україні усе більше загострюють проблему забезпечення психолого-педагогічними та корекційно-розвитковими послугами дітей з освітніми труднощами, які перемістилися зі звичних умов проживання, а особливо тих, які залишаються у наближених до військових дій регіонах.

Коли сьогодні ми говоримо про надання таких послуг, на перші шпальти виходить питання про те, що їх якість передусім залежить від стану суб'єктивного благополуччя основних учасників корекційно-розвиткового процесу: спеціалістів, батьків та дитини, яка потребує корекційно-розвиткової допомоги. Проблема нормалізації суб'єктивного благополуччя вказаного сегменту осіб має бути в площині пильної уваги науковців і практиків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За визначенням ФСА [1], суб'єктивне благополуччя у його вимірних аспектах включає відчуття спокою, безпеки, сили, надії, здатності, відпочинку, зацікавленості, щастя, а також відсутність відчуття безпорадності, депресії, тривоги або гніву. Стан суб'єктивного благополуччя може бути зафіксований самою особою або найближчим оточенням.

Знижений рівень суб'єктивного благополуччя через військовий стан в Україні значною мірою впливає на організацію корекційно-розвиткової роботи як такої. У прифронтових регіонах (далі за текстом – ПР), де наближеність військових дій найбільше відчутна, цей вплив особливо відчутний. Його дія спостерігається у різних векторах: в одному спонукає до прогресу, в іншому – викликає розгубленість та стагнацію. Ситуація, коли близькі дорослі дитини з освітніми труднощами перебувають в негативному векторі впливу суб'єктивного благополуччя, ускладнює стан дитини, знижує можливості корекційно-педагогічного впливу на її розвиток, і погіршує якість організації корекційних послуг.

За даними МОН України [2], на 23 квітня 2023 року постраждало 25 закладів спеціальної освіти, а через бойові дії було призупинено

навчальний процес у 23 таких школах. 290 закладів спеціальної освіти працювали дистанційно. На жаль, за цей рік ситуація лише погіршилася, і кількість внутрішньо переміщених дітей із числа означеної категорії, зросло. Далеко не завжди дорослі поспішають поновити для них освітньо-корекційний процес. Тому є об'єктивні і суб'єктивні причини.

Якщо звернутися до статистики, то згідно з результатами опитування, проведеного Соціологічною групою «Рейтинг» серед матерів українських дітей віком від 3 до 17 років (2000 респондентів), на замовлення проєкту «Дій для дітей України» [3], у прифронтових регіонах 42% дітей навчаються у школах/садочках онлайн, 29% – за змішаною формою, 26% – постійно відвідують навчальні та виховні заклади, 3% – на домашній формі навчання. У Києві – більше половини займаються за змішаною формою, водночас майже 40% відвідують освітні заклади постійно. У західних регіонах – майже половина дітей (47%) навчаються офлайн, 40% – за змішаною формою, і лише 10% – постійно онлайн. Майже третина дітей через повітряні тривоги щодня (10%) або по кілька разів на тиждень (18%) пропускають заняття в школах/садочках.

Відчуваючи занижений рівень суб'єктивного благополуччя, деякі батьки у ПР з міркувань безпеки воліють залишати дитину вдома, і тоді вона випадає з поля корекційного впливу, іншими причинами неохоплення є зміна місця проживання і пов'язані із цим побутові проблеми. Та навіть і під час онлайн-навчання діти з освітніми труднощами здебільшого також випадають з освітнього процесу. Найімовірніше, лише після закінчення війни ми зможемо реально з'ясувати цей аспект освітніх втрат.

Водночас, батьки, котрі знаходяться у позитивному векторі впливу суб'єктивного неблагополуччя, прагнуть надолужити або хоча б зберегти набутий дитиною рівень розвитку, звертаються за допомогою у заклади освіти, ІРЦ, приватні установи, до окремих фахівців через оголошення. Відповідно до збільшення кількості запитів, збільшується навантаження на спеціалістів, які надають освітні та корекційно-розвиткові послуги, та цілий ряд інших пов'язаних проблем. Відсутність необхідних фахівців у мережі інклюзивно-ресурсних центрів України та перевантаженість наявних через зростання кількості дітей з ООП як нагальну проблему виокремив у своїй доповіді освітній омбудсмен України [4]. Про цю ж гостру проблему та важливість зберегти особовий склад ІРЦ та спеціальних закладів освіти Донецької області говорила Коваль Аліна, завідувачка ресурсного центра підтримки інклюзивної освіти Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

під час засідання Круглого столу «Психолого-педагогічний супровід осіб з особливими освітніми потребами в умовах спеціальної та інклюзивної освіти: європейський досвід», яке відбулося 27.03.2024 р. Вона виокремила й інші взаємопов'язані проблеми, як-от: неготовність педагогічних працівників надавати підтримку дітям з ООП, стан яких ускладнився внаслідок психологічних/фізичних травм, спричинених війною; забезпечення надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг незалежно від місця проживання дитини; забезпечення таких послуг в медичних закладах, якщо діти перебувають на довготривалому лікуванні/реабілітації.

Мета статті. За результатами проведеного дослідження окреслити актуальні сьогоденні виклики, що супроводжують професійну діяльність логопедів, корекційних педагогів та інших фахівців в аспекті надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг дітям з освітніми труднощами в період активних воєнних дій. Запропонувати варіанти можливого вирішення виявлених проблем.

Виклад основного матеріалу. Кафедрою педагогіки та спеціальної освіти Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара у співпраці з Дніпропетровським обласним методичним ресурсним центром (директор – Дрюк Т.П.) у лютому-березні 2024 р. було проведено аналітичне дослідження щодо виявлення прикладних проблем у кластері корекційно-розвиткових послуг для дітей з освітніми труднощами. Опитування охопило 203 спеціалісти, а саме: 135 – із прифронтових регіонів: Дніпропетровська, Запорізька, Сумська, Харківська, Донецька, Миколаївська, Одеська обл. та 68 – з інших областей (далі за текстом – ІО): Київська, Кіровоградська, Полтавська, Хмельницька, Вінницька, Житомирська, Чернівецька, Закарпатська, Волинська, Черкаська, Івано-Франківська. Територіальний розподіл дозволив певною мірою означити виклики та аспекти роботи щодо покращення якості корекційно-розвиткового та психолого-педагогічного процесу з акцентом на прифронтових регіонах.

Насамперед зазначимо, що результати цього опитування перегукуються із опитуваннями міжнародних організацій та звітом омбудсмена, підтверджуючи виявлені проблеми і конкретизуючи їх.

У дослідженні взяли участь представники різних типів закладів: НРЦ, ЗДО, ЗЗСО, ІРЦ, СШ, приватні установи та індивідуальні практики. За посадами розподілилися таким чином (див. табл. 1):

Таблиця 1.

Кількісний розподіл учасників дослідження за фахом

ПР	ІО
Фахівець ІРЦ 24	11
Асистент вчителя/вихователя 16	10
Логопед 35	25
Корекційний педагог .. 24	10
Вчитель спеціальної школи 9	4
Представник адміністрації 13	3
Психолог 8	5
Вчитель-реабілітолог 6	

Як змінило повномасштабне вторгнення форму роботи?

На березень місяць працюють переважно за змішаною формою: 77 осіб з ПР та 31 – з ІО. Не змінювали офлайн формат 35 фахівців з ПР та 37 – з ІО. Повністю перейшли на надання послуг онлайн 18 опитаних спеціалістів з ПР.

Відчули ускладнення в роботі переважна більшість – 123 респонденти із ПР, не відчули лише 12. В ІО відповіді розділилися на 24 та 44 відповідно.

На які професійні труднощі вказали колеги і як ці труднощі розмістилися за ваговим коефіцієнтом?

Переважна більшість фахівців з ПР (93 особи) насамперед вказують на небезпеку очного навчання та вимушений перехід в онлайн або на складність організувати змішану форму роботи; на другому місці – стресовий або напружений емоційний стан дорослих, які опікуються дітьми; і на третьому – збільшення кількості дітей з ускладненими порушеннями розвитку.

Майже половина респондентів з ІО (29 осіб) найбільшими труднощами визнали напружений емоційний стан дорослих, що відображується на дітях і впливає на їх емоційний стан. На другому місці проблема збільшення чисельності дітей з ООП загалом та дітей зі складними порушеннями, зокрема. І на третьому – пізнє втручання в розвиток дитини, зумовлене тим, що батьки/опікуни невчасно звертаються про допомогу.

Усі колеги одностайно говорять про те, що велика кількість батьків переводять дітей на індивідуальне навчання, однак організувати таке навчання або онлайн взаємодію дитини із педагогами неспроможні (відсутні технічні можливості, не мають змоги бути присутніми на таких заняттях, що є необхідним для їх реалізації та ін.). У результаті маємо несформованість навчальної поведінки, емоційно-вольової сфери, наднизький рівень мотивації до занять.

І лише на п'ятій і шостій позиції бачимо такі труднощі, як перевантаженість роботою, недостатність компетентності для роботи в змінених умовах (технічних, психологічних знань) та низький рівень матеріальної бази для роботи в онлайн.

Як бачимо, говорити про суб'єктивне благополуччя фахівців за таких умов праці не доводиться, тут швидше також маємо справу з суб'єктивним неблагополуччям, відчуваючи котре, спеціалісти намагаються самостійно шукати способи подолання професійних труднощів і за можливості якісно допомагати дітям.

Керівники говорять про катастрофічну нестачу кадрів, особливо фахівців з АВА-терапії, зменшення фінансування та про те, що немає чіткої законодавчої бази, багато невідповідностей, іноді розпорядження перетинаються або навіть суперечать між собою; надто багато рішень перекладено на місцеві органи влади, які не завжди приймають компетентні рішення. Ці проблеми відзначив у своїй доповіді й освітній омбудсмен та окреслив можливі шляхи їх рішень. Про них потрібно говорити на різних рівнях, бо тільки так з'являється шанс на їх вирішення.

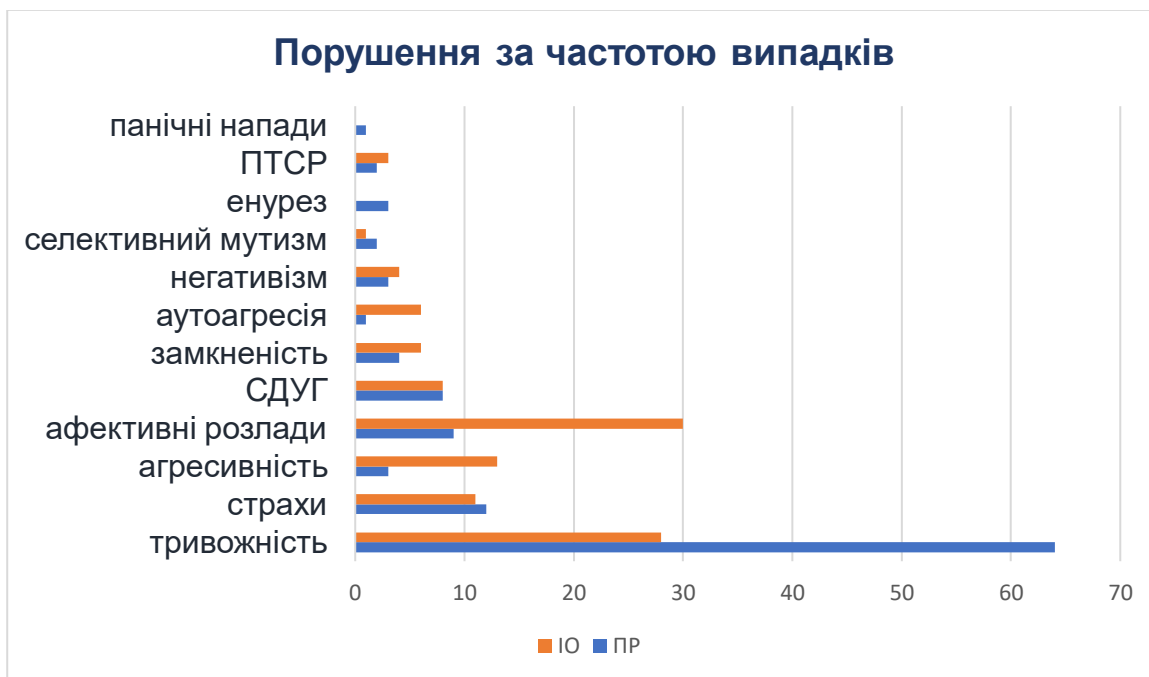
Не зменшуючи увагу до цих проблем, зосередимося на педагогічній складовій.

Поряд із зростанням числа дітей зі складними порушеннями, більшість із колег вважає, що кількість поведінкових розладів вагомо не збільшилася. Серед таких розладів найчастіше відзначають: (див. табл. 2):

Таблиця 2

Кількісний розподіл поведінкових порушень за частотою фіксування у відповідях респондентів

	ПР	Ю
Тривожність	64	28
Страхи	12	11
Агресивність	3	13
Афективні розлади	9	30
Аутоагресія	1	6
Закритість, мала комунікабельність	4	6
СДУГ	8	8
Негативізм, відмова від занять, використання дітьми нецензурних слів	-	4
Селективний мутизм	2	1
Енурез	3	-
ПТСР	2	3
Паніка	1	-

Таким чином, діти, котрі потребують корекційної допомоги, також не знаходяться в стані суб'єктивного благополуччя, яке є необхідною умовою їх розвитку і поступу вперед.

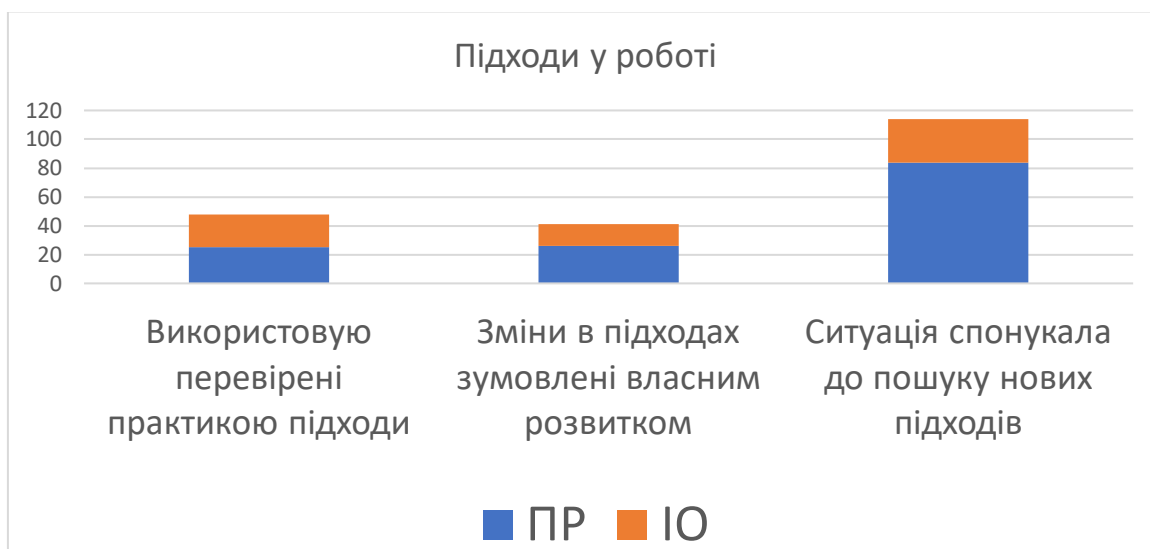
Як підходять колеги до вирішення цих і подібних проблем? Чи змінилися їх підходи до професійної діяльності за останні два роки? У відповіді на це питання чітко прослідковується різниця у формі надання корекційно-розвиткових і психолого-педагогічних послуг залежно від розташування до лінії фронту (табл. 3).

Передбачаємо, що саме наближеність бойових дій і вимушене дистанційне навчання підштовхує до пошуку нових підходів в роботі більше половини (71 ос.) респондентів із ПР та третини – з ІО. Водночас, біля чверті учасників опитування з ПР (29 ос.) і третини з ІО застосовують перевірені досвідом методи і форми роботи. І приблизно така ж кількість колег з обох груп опанували нові підходи задля саморозвитку і не пов'язують це із суспільними викликами.

Таблиця 3.

Розподіл відповідей респондентів щодо змін у підходах до професійної діяльності

Чи змінилися Ваші підходи до проведення занять		
	ПР	ІО
Ні, використовую перевірені професійною практикою підходи	25	23
Так, але на це суспільна ситуація не впливає, це мій власний професійний розвиток	26	15
Так. Ситуація спонукала до пошуку нових підходів в роботі.	84	30

Які новітні методи та форми організації корекційно-розвиткового та психолого-педагогічного супроводу переважають сьогодні в роботі з дітьми, що мають освітні труднощі?

Дуже втішає, що наші українські спеціалісти перебувають в тренді корекційно-розвиткової роботи і упроваджують новітні підходи у професійну практику.

Стосовно ПР, логічно, що інтерактивні презентації та онлайнві сервіси стали доброю підпорою і набирають популярності не лише у вчителів, а й у корекційних педагогів та логопедів. Але перше місце займає гейміфікований підхід, і нас дуже тішить, що абсолютна більшість фахівців вже перейшла на ігрові методи, котрі найкраще дозволяють мотивувати дитину до взаємодії. Наступними за популярністю виступають різноманітні арттерапевтичні методи. У ПР це казко-, музико-, ігро-, пісочні, образотворчі техніки, в ІО – казко-, ігро-, пісочні, образотворчі, робота з крупами). Кінезіологічні вправи частіше застосовують колеги із ПР, а метод сенсорної інтеграції – з ІО. Менш поширеними є вправи на міжпівкульну взаємодію (по 2), метод мозочкової стимуляції (1 / 4), нейрокорекція (1 / 3), АВА-терапія (1 / 2), мнемотехніка (1 / 1). Одиначні відповіді стосувалися такого переліку (табл. 5). Зауважимо, що кожен із зазначених новітніх методів передбачає спеціалізоване навчання, на проведення котрого потрібно мати відповідні ліцензії.

Таблиця 4.

Новітні методи в корекційно-розвитковій роботі спеціалістів

Які нові методи застосовуєте?	
ПР	ІО
Метод «рука в руці» Відеопрезентації з покроковими інструкціями	Тренінгові елементи Метод проектів Метод «Нісенітниці»

Метод «Ейдетика» Біоенергопластика Логопедичний масаж Принцип універсального дизайну Психологічні ігри щоб діти мали розрядку від страху сирен	Метод альтернативної додаткової комунікації (АДК) Фоноритміка Візуальний розклад Когнітивної-поведінкова терапія (КПТ) Денверська модель раннього втручання Остеопатичні техніки Спеціальні психологічні вправи щодо зняття тривожност, страхів
--	---

Фахівців із такими ліцензіями в Україні поки що дуже мало. І це – ще один виклик часу, який постав перед практиками і науковцями. Окрім того, таке навчання зазвичай потребує значних фінансових та особистісних ресурсів, брак яких сьогодні гостро відчувається кожним спеціалістом. А якщо взяти ПР, то більшість фахівців знайомиться із новинками корекційно-розвиткової роботи через короткі програми/курси підвищення кваліфікації, а найчастіше – вебінари, і вони дають певні уявлення про той чи інший метод, однак далеко не все у застосуванні спеціалізованих методик можливо пояснити онлайн, і такий дискретний підхід може нести певні ризики і відтермінування бажаного результату. Разом з тим, це – той кластер професійної підготовки і вдосконалення, який потребує особливої уваги суб'єктів підвищення кваліфікації та закладів вищої освіти.

Добре, що командний підхід до надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг вже набув достатнього поширення і переважна більшість респондентів обох груп підтвердила, що працює в команді: 96 осіб з ПР (самостійно- 39) і 59 – з ІО (самостійно – 9). Найбільший контакт підтримується з батьками та психологом. У багатьох випадках на ПР долучається лікар-невролог, в ІО до його допомоги звертаються менше (або можемо припустити, що батьки про це не повідомляють спеціалістів). Рідше у відповідях згадується реабілітолог, Лише у двох відповідях були зазначені вчителі. І, на жаль, вихователі респондентами з ПР не згадувалися зовсім, а з ІО – лише двічі. Це цілком корелює із проблемою пізнього втручання у порушений розвиток дитини (на що серед інших проблем вказували учасники опитування) і має у ПР свої як об'єктивні (ЗДО не працюють), так і суб'єктивні причини (діти з ООП не відвідують ЗДО).

Серед форм взаємодії традиційно переважають індивідуальні бесіди з батьками, які проводяться очно, телефонні розмови, рідше – відеозустрічі. У налагодженні групової комунікації вирішальну роль відіграють ІРЦ, на базі яких проводяться круглі столи, семінари-

практикуми, майстер-класи, «командні зустрічі», тимблдинги, реалізуються спільні із закладами освіти та батьками проекти. Звичайно ж, значна частка цієї роботи в ПР, на відміну від Ю, відбувається в онлайн форматі, що, знову ж таки, несе нові виклики і нові вимоги до організації професійної діяльності як задля підвищення якості надання послуг дітям так і для підвищення суб'єктивного благополуччя спеціалістів.

Висновки. На основі виявлених викликів були визначені пріоритетні завдання і напрями організації та вдосконалення професійної діяльності фахівців, що надають корекційно-розвиткові послуги дітям з освітніми труднощами, для ПР.

1. Перенесення очної роботи в умови онлайн потребує ґрунтовного та обов'язкового навчання спеціалістів ІТ-технологіям та технологіям ШІ, що дозволить упроваджувати нові форми взаємодії з дитиною та її батьками; мотивувати дитину новітнім візуальним матеріалом (інтерактивні презентації, навчально-ігрові відео, віртуальні прогулянки та ін.), відновити її інтерес до взаємодії тощо. Для цього ми пропонуємо розширені курси підвищення кваліфікації, організовані у співпраці науковців, практиків та ІТ спеціалістів. Такий комплексний підхід, на нашу думку, дасть бажаний результат і дозволить не лише опанувати новітніми підходами до організації професійної діяльності, а й перейняти досвід у колег, які успішно працюють в онлайн форматі і можуть поділитися власними здобутками.

2. Трансформація корекційно-розвиткових занять, що проводяться в будь-якій формі, та й усієї навчально-корекційно-розвитково-педагогічної роботи загалом, з акцентом на стабілізації психоемоційного стану дитини, відновленні її суб'єктивного благополуччя. Це передбачає застосування специфічних психологічних прийомів і технік, опанувати якими потрібно педагогічним працівникам. Курси психологічної освіти мають свій позитивний результат, однак також займають багато часу і носять узагальнений характер. Думаємо, що гарною допомогою в цій проблемі можуть стати бінарні заняття у поєднанні зусиль різних спеціалістів (до прикладу: логопед + психолог; логопед + реабілітолог; вчитель + асистент вчителя + психолог та інші варіанти), що дозволило б педагогам швидко, в режимі реального часу перейняти технологію певного стабілізуючого методу і на наступних заняттях запроваджувати його самостійно.

3. Наповнення дидактичного матеріалу новим змістом, що передбачає:

- вилучання психотравмуючих слів та речень (наприклад, повітряні кулі рухалися над нами).

Бавлять ранньої пори

Як солдатик одиниця,

Бобренят старі бобри.
Бубонить бобер до білки:
- Бобреня **боїться** бджілки.

Бути першій їй годиться
На посту в перед іде,
За собою ряд веде.

- перегляд текстів, які використовуються для розвитку мовлення дитини, на дотримання граматичних/лексичних/стилістичних норм:

Гном в гаю гуляв годину,
Назбирав грибів корзину.
Йшла Ганнуся в гастроном,
Їй **шагав** назустріч гном.
Ніс с грибами він корзину,
Дав Ганнусі половину.

Вдіну джемпер, джинси
вдіну –
Джентельмен наполовину.
Ще **вести** себе навчуся,
Буде **щаслива** бабуся.

4. Пропагування українського мовного контенту і української мови як мови спілкування дитини. На жаль, на більшій території прифронтових регіонів мовою побутового спілкування і мовою спілкування більшості батьків залишається російська. І то є великою проблемою, коли діти з освітніми труднощами з таких сімей внутрішньо переміщуються на територію, де побутово українська мова. Розв'язання цієї проблеми так швидко неможливо вирішити, тому в таких випадках мусимо шукати компроміси через двомовний контент.

5. Психологічна фасилітація усіх спеціалістів, котрі надають психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги дітям з освітніми труднощами. Це проблема, яка зараз «на слуху», але поки що практичні механізми її вирішення не напрацьовані. А самі фахівці воліють про неї або взагалі не згадувати і працюють до повного виснаження, або просто припиняють професійну діяльність у цьому напрямі. У результаті обох варіантів ми втрачаємо кадри. А тому відновлення суб'єктивного благополуччя кожного спеціаліста, і насамперед спеціаліста, має бути першочерговим завданням в організації корекційно-розвиткових і психолого-педагогічних послуг, адже недарма, за законами порятунку, рятувальний жилет і маску спочатку маємо одягнути на себе, а потім – на того, хто потребує нашої допомоги. Вважаємо, що вирішення проблеми може йти через обов'язкові для відвідування заходи у межах норм робочого часу фахівця.

Таким чином, у цій роботі були окреслені актуальні сьогоденні виклики, що супроводжують професійну діяльність логопедів, корекційних педагогів та інших фахівців в аспекті надання корекційно-розвиткових та психолого-педагогічних послуг дітям з освітніми труднощами. Акцент зроблено на прифронтових регіонах. Було виявлено, що значна кількість проблем є спільною. А тому вважаємо, що запропоновані нами варіанти вирішення можуть бути прийнятними для фахівців з усіх регіонів та областей.

Дослідження є частиною проекту VEGA № 1/0114/23 «Варіанти інклюзивної освіти учнів з особливими освітніми потребами».

The study is part of the VEGA project No. 1/0114/23 «Options of inclusive education of pupils with special educational needs».

Štúdia je súčasťou riešenia projektu VEGA č. 1/0114/23 Možnosti inkluzívnej edukácie žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.

Бібліографія

1. **Improving** Well-being through Education (2019). *Integrating Community Based psychosocial Support into Education in Emergencies*. URL: https://www.kirkonulkomaanapu.fi/wp-content/uploads/2019/09/ImprovingWellbeingThroughEducation_web.pdf .

2. **Інклюзія, породжена** війною (2022). *Матеріали засідання секторальної робочої групи «Освіта та наука» при МОН України. 14 квітня 2022 року*. URL: <https://osvitoria.media/experience/inklyuziya-porodzhena-vijnoyu/> .

3. **Проблеми** українських дітей під час війни (2023). *Опитування групи «Рейтинг» на замовлення Ukraine Children's Action Project*. URL: https://znayshov.com/News/Details/problemy_ukrainskykh_ditei_pid_chas_viiyny_opytuvannia_hrupy_reitynh .

4. **Доповідь** освітнього омбудсмена (2024). *Проблеми інклюзивно-ресурсних центрів та пропозиції щодо їх розв'язання*. URL: <https://eo.gov.ua/problemy-inkliuzyvno-resursnykh-tsentriv-ta-propozytsii-shchodo-ikh-rozv-iazannia/2024/03/06/>

References

1. **Improving** Well-being through Education (2019). *Integrating Community Based psychosocial Support into Education in Emergencies*. Retrieved from: https://www.kirkonulkomaanapu.fi/wp-content/uploads/2019/09/ImprovingWellbeingThroughEducation_web.pdf .

2. **Inclusion Born** of War. *Materials from the meeting of the sectoral working group «Education and Science» at the Ministry of Education and Science of Ukraine. April 14, 2022* [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://osvitoria.media/experience/inklyuziya-porodzhena-vijnoyu/> .

3. **Problems of** Ukrainian children during the war (2023). *A survey by the Rating Group commissioned by the Ukraine Children's Action Project* [in Ukrainian]. Retrieved from: https://znayshov.com/News/Details/problemy_ukrainskykh_ditei_pid_chas_viiyny_opytuvannia_hrupy_reitynh .

4. **Report of the** Educational Ombudsman. (2024). *Problems of inclusive resource centers and proposals for their solution* [in Ukrainian]. Retrieved from: <https://eo.gov.ua/problemy-inkliuzyvno-resursnykh-tsentriv-ta-propozytsii-shchodo-ikh-rozv-iazannia/2024/03/06/>